

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus HUMANIS. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Restitutio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

sunt in Religionibus, qui post professionem ita sunt affecti, vt nollent profiteri, si res adhuc integra esset, nisi hanc vel illam libertatem, hoc vel illud officium, huic vel illum locum putarent sibi concedendum: non tamen idcirco laxari potest illorum promissio, quæ absolutè facta. Idem certitur in alijs omnibus contractibus humanis, vbi non licet pœnitere, etiamsi quis videat se grauari contractu, quando aliàs legitimè celebratus est. Nec refert quòd dicat, Si tale quid sciuissem fore, noluissem me obligare, noluissem cōtrahere: quia talis conditio nihil ponit in re, cum non extiterit: ac proinde contractum non potest irritum reddere, qui absolutè & absque eiusmodi conditione inuitus est.

26
Intentio
ante emis-
sam pro-
fessionem
respicitur
se potest ha-
bere.

Quòd si habuit animum illum ab initio ante professionem seu votorum emissionem, id tripliciter fieri potuit. Primò, vt intenderit tale officium, vel commorationem in tali loco tanquam finem principalem: vt si quis tantummodò moueatur desiderio Prælatuæ, vel similis officij ad se mancipandum Religioni. Secundò, vt solum ei fuerit finis secundarius, vel potiùs causa sine quâ non: vt si ingrediatur quidem principaliter vt Deo seruiat, non ingressurus tamen, nec professionem facturum, nisi simul putaret fore vt eligatur in Priorem vel Procuratorem. Tertio, vt sub hac conditione ingressus & professus fuerit.

1. Si inten-
dat Præla-
turam: vt
finem prin-
cipalem.

Si primo modo intenderit tale quid consequi, omnium Doctorum sententia est, professionem esse ratam, ac proinde non posse absq; peccato apostasie & excommunicationis egredi, etiamsi id quod intendit, non consequatur. Vide Caietanum q. 88. a. 2. Sotum lib. 7. q. 1. a. 3. dub. 1. assert. 2. Azor. lib. 11. cap. 15. dub. 3. Nauarrum c. 12. n. 32. & alios. Ratio est, quia etiamsi tale quid intenderit cōsequi in Religione, & talj intentione motus fuerit ad vouendum; tamen absolutè vouit, & vouit illud quod melius est Deoq; gratius, quàm eius contradictorium. Vouit enim Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam perpetuam seruare in Religione, sicuti ceteri seruant: quod sine dubio Deo gratius est, quàm oppositum: & consequenter promissio eius facta Deo inducit insolubilem obligationem. Quod confirmatur à simili: Quia si quis voueret Deo ædificare templum vel monasterium, etiamsi ad id moueretur vanà gloriâ vt nomen ipsius apud omnes celebretur, tamen omnium iudicio tenetur voto, nec potest resiliire, et si intentionem illam mutare debeat. Quia quod Deo promittit, bonum est, & melius quàm oppositum. Ergo similiter obligatur qui vouit in Religione eo animo vt aliquando fieret Abbas, Prior, vel Procurator.

2. Si autem
intendas
vt finem
secundari-
um.

Hinc patet etiam obligari, Si secundo modo se habuerit in vouendo, proponendo sibi tale officium tanquam causam sine qua nollit vouere, nisi putaret se consecuturum: quia tunc ex bona intentione motus fuit ad vouendum, & iste animus non facit vilo modo vt id quod vouetur, malum sit exequi, aut minus bonum quàm eius oppositum; sed est quiddam comitans actum vouendi, nullo modo ipsum votum inficiens. Si enim finis principalis non reddit votum irritum, multò minùs id facit finis secundarius.

3. Si eam
intendas
sub condi-
tione: idq;
duplicitèr.

Si tertio modo se habuerit in vouendo, fieri id potuit dupliciter: Primò, vt vouerit Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam Deo, ea lege

vt Religio vicissim ei promittat quòd ipsū facies Priorem vel Procuratorem &c. ita vt sit contractus quidam inter ipsum & Religionem: & sic debuisset mentē suam Religioni explicare. Nō enim potest iniri cōtractus, nisi vtraq; pars cōsentiat, ac proinde vtriusque debent conditiones explicari. Hoc modo quidem non teneretur, sed votum esset planè absurdum & irreligiosum, & cum graui peccato fieret. Secundò, vt vouerit hæc, ea lege apud se statuendo vt tolli obligari nisi in euentum futurum; nempe, nisi contingeret ipsum fieri Priorem vel Procuratorem, & in eo officio continuari, ita vt si non continuetur, cesset obligatio. Hoc modo obligatio voti esset suspensa vique ad impletionem euentus futuri, & duraret tantum durante illo euentu, & cessante euentu cessaret: quæ ratio vouēdi esset absurda & impia. Accedit, quòd in foro externo nunquam admitteretur qui vellet allegare se hoc animo, & hac tacita conditione vouisse: Nullus enim est qui non posset tales intentiones & pretextus allegare. Denique talis cōditio cum sit absurda, & contra perfectionem religiosam, haberetur pro non opposita.

RESTITVTIO.

CASVS I.

An qui bonâ fide alteram infamauit, teneatur ad restitutionem? Item, An Superior possit condonare infamiam suo subdito factam?

Restitu-
tio fame.

AD Primum: Respondeo, Qui bona fide procedens aliquem infamauit, non tenetur ad restitutionem, secundum Doctores, si non potest eam facere sine suo graui incommodo: si autem sine tali incommodo possit, tenetur: sicut qui damnum alteri intulit sine sua culpa graui, nō tenetur compensare domino cum graui sua impensa. Ratio est, quia ille infamator non tenetur ratione iniuste læsionis, cum non fuerit formalis iniustitia; neque ratione rei acceptæ, quæ neque extat, neque potest reparari sine graui incommodo.

AD Secundum: Respondeo, Superior, iuxta quorundam probabilem sententiam, potest condonare infamiam illatam inferiori: præsertim si iusta causa intercedat. Alioquin verius puto condonationem non valere; quia Religiosus non cessit iure famæ suæ, vt rectè docet Nauar. Comment. 2. de Regul. n. 2.

CASVS II.

Titius differt restitutionem furti: Primò, ne per eam fiat coniectura de auctore furti. Secundò, ne per hanc coniecturam (restitutionem faciente Confessario) violetur sigillum confessionis.

Quæritur, An sit causa sufficiens differendi restitutionem?

Respondeo, Non apparet vlla ratio cur pecunia illa non sit statim restituenda. Quia ex ipsa restitutione non magis innotescet auctor furti, quàm antea innotuerat. Neque Domina illa facta restitutione, magis certa erit de auctore, quàm erat cum furtum fuit commissum, vel cum Confessarius ille indicauit se posse efficere vt fiat restitutio.

Accedit,

Coniectura de auctore furti ex restitutione per Confessarium, non violat sigillum.

Accedit, quod Confessarius qui à penitente accipit aliquam pecuniam nomine eius restituendam, non violat vlllo modo sigillum confessionis illam restituendo, etiamsi persona cui fit restitutio, inde coniecturâ aliquam factura sit de auctore: quia nemo violat sigillum faciendo id ad quod obligatur ex iustitia, modò prudenter & circumspecte id agat. Quod si inde capiat dominus rei aliquam coniecturam de auctore furti, id planè per accidens sequitur ex illo facto; nempe ratione alicuius circumstantiæ, vel facti quod antea notum erat.

Neque videtur censendum est Sacerdos vlllo modo violare sigillum confessionis. Quod etiam ex eo clarè conuincitur: Nam obligatio restitutionis non oritur ex vi Sacramenti Pœnitentiæ, aut ex præcepto Confessionis, sed ex iure naturæ. Vnde etiamsi non esset à Christo institutum hoc Sacramentum, nihilominus auctor furti teneretur vel per se, vel per alium restituere, etiamsi inde oriretur aliqua suspicio de ipso auctore apud dominum rei. Et sicut tunc si per alium restitueret (v. g. per Titium Sacerdotem cui non fuit confessus) ille non censeretur violare secretum naturale, etiamsi oriretur inde suspicio de fure: ita modò dum restituit per Titium cui fuit confessus, Titius non censeretur violare secretum confessionis, etiamsi talis suspicio ex restitutione oriatur.

4 A simili.

Idem ex alio capite Confirmatur: quia quando interuenit consensus penitentis, non violatur sigillum: vt quando penitens cupit vt Confessarius conferat de casu dubio cum certo Doctore cui fidit: tunc enim potest eum illo conferre adhibita circumspessione, etiamsi putet Doctorem coniecturam in animo de quo agatur: ergo multò magis si committatur illi restitutio facienda certe personæ, potest illam facere, etiamsi persona illa conijciat auctorem: quia actio illa fit ex consensu & commissione penitentis.

Denique hæc restitutio non potest vlllo modo odiosam reddere confessionem, cum iure naturæ sit debita: ac proinde nõ potest censi vlllo modo violatio sigilli. Omnis enim violatio sigilli odiosam reddit confessionem.

Ex quibus patet nullam probabilem causam hic habere; cur ista pecunia non debeat statim restitui.

CASVS III.

Acceptio pignoris ab eo qui foro cessit.

Henricus foro cessit. An possit tradere creditori certum aliquod pignus, si solum indeterminate pignus aliquod ante cessionem promiserat?

5 Si promissum pignus indeterminatum.

Respondet, Id fieri posse, quamuis tunc non sit soluendo omnibus alijs creditoribus. Ratio est, qui antea legitime contractum erat, & solum dilata fuit eius traditio ex benignitate creditoris, quæ ei non debet obesse. Quod autem ab initio contracta fuerit obligatio pignoris, & non tantum exacta à debitore promissio de contrahenda obligatione, quando creditor vellet; Valdè credibile est: quia non solet exigi promissio de contrahenda tali obligatione in futuro: (cur enim non contrahatur in presenti, cum nulla sit ratio differendi: sed solum exigi promissio de tradendo pignore in futuro, quando vollet credi-

tor, concessio interim vsu pignoris ipsi debitoris traditio autem pignoris non est necessaria in foro conscientiæ.

Nec refert quod ab initio pignus non fuit determinatum: quia potest contrahi obligatio pignoris indeterminate, vt videlicet tradatur id quod vollet creditor, vel quod erit iudicio boni viri sufficiens.

Sed: Quid si contractus pignoris ab initio nõ fuit initus, ne implicite quidem ex intentione contrahentium; sed solum data sit promissio de contrahendo quando vellet creditor: An tunc possit certum pignus tradere?

6 si solum data promissio de contrahendo super dando pignore, quod vollet creditor.

Respondet, Probabilius videri tale pignus posse tradi, & talem traditionem validam esse, si hæc promissio acceptata fuit à creditore. Ratio est, quia debitor ex illa promissione acceptata, tenebatur ex iustitia constituere pignus, volente creditore: ergo illud constituendo & tradendo quando factus est impotens, non fecit contra statum vrbis sue non gratificandi vni creditori in præiudicium alterius. Non enim hoc est gratificari, seu gratis facere, sed ex obligatione iustitiæ. Promissio enim acceptata in rebus magni momenti, & ex causa, inducit obligationem strictam iustitiæ, quamuis ex ea non detur statim actio in foro civili.

Confirmatur, Quia creditor hic duplicem habet obligationem iustitiæ, nempe fideiussionis seu impliciti mutui, & promissionis pignoris: alij autem tantum habent simplicem, vt supponitur in casu: ergo hic est præferendus iure naturæ, nec vllum Ius positium obstat. Sicut enim is qui habet expressam hypothecam præfertur iure naturæ nullam habentibus hypothecam, cur non etiam præferatur is qui habet promissionem expressam hypothecæ obligantem ex iustitia?

Hinc sequitur, In primo & secundo casu potuisse creditorem illum sibi integrè ex pignore satisfacere, vel accipere solutionem ab ipso debitore, exclusis alijs creditoribus, vsque ad pignoris valorem. Neque in conscientia teneri restituere donec per sententiam cogatur. Quamuis nec ipsa sententia obligaret in conscientia; quia falsa præsumptio niteretur ob defectum probationum iuridicarum.

Confessarium notabile.

Sed: Quid si promissio illa acceptata nõ fuisset?

Respondet, Non potuisse postea pignus tradi. Hoc enim Iuri communi, & statuto vrbis istius repugnaret: nec posset creditor ille præferri ceteris. Nam contractus ille fideiussionis seu mutui impliciti non inducit tacitam hypothecam, nec facit priuilegiatum in ordine restitutionis; cum neque expressum mutuum gratuitum id faciat nisi in paucis casibus. Iure expressis. Nec vsquam memini me legere Doctorem qui gratuitas præstationes, id est, mutationes putaret inducere tacitum pignus, aut priuilegium Prælationis.

7 Si promissio non fuerit acceptata.

CASVS IV.

An facta compositione & remisso reliquo, quiuis è creditoribus possit sollicitare & integrum debitum recuperare, siue Henricus qui prius foro cessit, postea ad ampliores fortunas perueniat, seu non perueniat?

Compositio cum eo qui foro cessit.

Respondet, Facta compositione & remisso reliquo, quemuis è creditoribus possit sollicitare

8

citare & integrum debitum recuperare, quando is qui foro cessit, postea ad ampliores fortunas peruenit. Ratio est, quia diligentia qua creditor debitum conatur recuperare, facit Iure communi illum potiore, Nec obstat remissio facta: quia censetur coacta, & conditionalis, nisi constet de contrario.

Idem videtur dicendum quamuis non prouenerit debitor ad fortunas ampliores; modò facta iam sit compositio cum omnibus; & coacta fuerit. Ratio est, quia debitum reliqua partis solutionis non fuit extinctum per illam compositionem & remissionem; sed solum consopitum, ita vt reuinceret, quando foret soluendo. Ergo si possum illum inducere vt mihi integrè satisfaciat ante illud tempus, & ipse consentiat, non videtur ei fieri iniuria: quia volenti non fit iniuria. Neque etiam facio iniuriam alijs creditoribus: tum, quia non sum causa ne alijs soluat hoc pro rata; suppono enim quòd alijs non esset soluturus etiamsi ego nõ peterem: tum, quia diligentia me potiore fecit Iure communi: tum, quia debitor soluens ad instantiam creditoris, non censetur gratificari. Vnde non videtur hoc repugnare Statuto Oppidi, quod vetat gratificationem; & videtur intelligendum de gratificatione qua fit ante compositionem; nisi aliunde constet de contrario, pro quo verba Statuti essent expendenda.

CASVS V.

Utrum mercator qui pecuniam suam dedit ad lucrũ iuxta Bursa Antuerpiensis consuetudinẽ & cursum, teneatur ad restitutionẽ lucris; & si ipse nõ restituar, an heredes teneantur?

9 Ratio dubitandi.

Pro parte affirmante, nimirum talem vel heredes eius teneri ad restitutionem, esse videtur communior sententia Doctorum, qua docet non posse quidquam accipi in mutuo, nisi ratione lucris cessantis, damni emergentis, vel periculi fortis. Atqui in huiusmodi contractu non semper interueniunt isti tituli, vel saltem non tanti estimantur, quantum cursus Bursa assignat: ergo.

Negatur.

Pro altera tamen parte, quòd non teneatur, sunt hæc argumenta. Primò, quia multorum DD. sententia est (quam etiam notauit Emanuel Sà V. Restitutio) quando quis bona fide fecit aliquem contractum, qui postea deprehenditur non fuisse iustus, illum non teneri in conscientia ad restitutionem, si alio titulo tantundem ab eo lucrari potuisset: v. g. per cambium, vel censum annuum vtrinq; redimibilem, vel per triplicem contractum cum mercatore. Nã quiuis vir bonus intendit contrahere & lucrari omni titulo iusto, qui contractui subest, & omni meliore modo quo potest. Atqui is qui ad Bursam dedit, potuisset tantundem lucrari ab eodem, si dixisset, Nolo dare ad Bursam, sed dabo ad cambium. Ergo non tenetur restituere, Idem videtur sentire Gregorius à Valentia.

10 Contractum iniquus bona fidei in re mobili paritur prescriptionem.

Secundò, quando quis ex inculpata ignorantia fecit contractum iniustum de re mobili, probabile est, si bona fide triennio possederit, nasci prescriptionem seu usucapionem, qua rem faciat suã, & non teneatur ad restitutionem. Ita Ioannes Medina q. 17. Cod. de Restitutione. & fauet Coarruias Regula Professor p. 2. §. 7. n. 6. & Molina Iureconsultus l. 2. de Primogen. cap. 6. n. 69.

Atqui contractus Bursa est de re mobili, quia pecuniarius: ergo

Tertiò, quia hanc sententiam debent admittere omnes, qui admittunt cambia prout sunt in vfu. Omnia enim cambia eò plus lucrantur, quòd longius est tempus solutionis: cuius non est alia ratio, quàm quòd communi mercatorum iudicio concurrentibus circumstantijs qua ordinariè concurre solent, carentia pecuniæ eò pluris aestimetur, quò est diuturnior. Quòd si mercatores possint hoc modo pretia cambiorum statuere, cur non etiam pretia Bursa? Vnde etiam huic sententiæ aperte fauet Molina disp. 404. §. Timoratus, vbi docet, pretium quòd communitè statuunt mercatores pro cambio secundum longius vel breuius tempus nundinarum, censendum esse iustum.

Mercatores licet statuunt pretia cambiorum & carentia pecuniæ.

Ob hæc argumenta iste vsus Bursa, qui est Antuerpiæ inter mercatores, nõ videtur damnandus, modò constitutionem Caroli V. non excedant, Et consequenter heredes eorum qui tales contractus fecerunt, non videntur in rigore teneri ad restitutionem. Vnde mercatores à quibus heredes ad sopiendos scrupulos & causã tranquillitatis conscientia, petunt remissionem, non debent se præbere difficiles. Non enim constat illis coram Deo quidquam deberi. Qua ergo conscientia volunt sibi restitui, maxime cum ipsimet huiusmodi contractus faciant? Vnde præter inhumanitatem, seipsos manifestè redarguunt iniustitiã: Si enim isti contractus sint iniusti, quomodo ipsi eos faciunt? Si verò putant iustos, quã conscientia volunt sibi restitui?

11 Conclusio.

Quia tamè neutra ex parte res est satis liquida, optimum consilium iudico vt tale lucrum expendatur in pias causas, in bonum eius ad quem Deus nouit pertinere: vt si inde aliquide debebat restitui, Deus illud acceptet pro salute animæ & bonis successibus creditoris. Si verò nihil erat restituendum, heredi & parentibus illius proficit. De hoc casu vide plura lib. 2. de Iustit. cap. 20. dub. 14. & hic supra V. Mutuum, Casu 3.

Notabile ad praxim.

CASVS VI.

Puer oues, vaccas & animalia totius pagi custodit. Hæc ducta vel permisso ipsius intulere agris vicinis damna aliquot centenariorum florenorum spatio duodecim annorum. Sed toto eo tempore non sciebat se peccare hoc faciendo. Posterioribus tamen annis etsi sciret se malè facere, tamen non curabat. Hic iam est viginii quinque annorum; & legato, vel aliter acquisiuit aliquot centenarios florenos.

Restitutio ex damno per peccata illato.

Quæritur, An ex suo teneatur restituere damna in pueritia illata per animalia malè per ipsum ducta vel custodita?

Respondeo, Nõ tenetur de damnis illatis toto eo tempore quo ignorabat se malè facere, ista permittendo. Quia non tenetur ratione rei acceptæ, cum non sit inde factus ditior: nec ratione iniustæ acceptationis, cum ignorauerit se malè facere. Sed difficile creditur esse fuisse ignorantiam.

12 Non tenetur de damnis prioris temporis.

De posterioribus tamen damnis tenetur. Quia ex officio tenebatur cauere ne animalia ista damnum inferrent. Nec refert, quòd hoc cesserit in

Sed posterioris.

commo-

commodum eorum, quorum erant animalia, & ita ipsi teneantur tanquam inde facti ditiores: tū, quia damnū longē maius est, quā commodum, vt quando vastant legetes; tum, quia sēpē nullum est commodum, vel certē nullius momenti. Adde, etiā mancipium & Religiosum ex damno dato culpā suā teneri naturaliter & in conscientia, etsi non ciuilitē.

Tituli
excusantes
à restitu-
tione.

Posset tamen excusari, si domini, quibus illata damna, censerentur à tali non petere restitutionē; vt si essent ex ijs quorum erant illa pecora: item, si essent ignoti: si eorum hereditas in multos diuisa, ita vt singulis parū deberetur; si non fuit lata culpa quę sub peccato mortali obligaret, iuxta multos Doctores: item si propter eā punitus fuisset. Denique si ipse sit pauper secundum suam conditionem, non tenetur statim restituere, sed potest ducere vxorem & dare operam vt sensim restitutio fiat, vel condonatio obtineatur.

CASVS VII.

Restitu-
tio ex
prodito
thesauro
alieno.

Miles in depopulatione vr̄bis inuadens domū meam, petiit sibi ostendi thesaurum in ea reconditum, in qua, quod miles nescit, bona Cai sunt deposita & abscondita. Ego mortis metu coactus, ostendo bona Cai, non mea.

QVÆRITVR, An teneat Caio restituere?

13 **S**I miles, obiecto mortis metu, iubeat sibi ostendi thesaurum alienum, possum ostendere: & si dixerim, Ibi est, accipe; non ideo teneor ad restitutionem, si æquē benē erat accepturus: quia ista vox non est causa damni.

Si iubeat sibi ostendi thesaurum meum, & ego illi ostendam alienum tanquam meum; teneor ad restitutionem. Ratio est, quia censor illum, proposito obiecto inducere vt accipiat alienum, cum antea non haberet voluntatem determinatam: vnde tuto ipsius voluntatem, adeoque teneor; sicut tenerer si expressē dicerem, Relinque meum thesaurum, ostendam tibi thesaurum Petri.

Si tamen miles diceret: Ostende mihi thesaurum Petri, alioquin accipiam tuum, possum ostendere; quia iam est in illo voluntas determinata accipiendi thesaurum Petri. Vnde ostendendo, non induco illum, sed solum facio opus de se indifferens: non enim cum tanto meo damno teneor re illam non pandere.

Si miles iubeat ostendi omnem thesaurum in hac domo reconditum, possum ostendere alienum ibidem reconditum, tacito meo; & dicere, Nullū esse amplius. Ratio est, quia iam est determinatus ad omnem auferendum; & ego non magis teneor ostendere meum, quā alienum. Hęc videtur fuisse mens istius militis in depopulatione vr̄bis.

CASVS VIII.

Restitu-
tio ex re
malē dis-
pensata.

Titius administrator bonorum sui Principis, consumpsit decem millia florenorum in itineribus & negotijs sui domini consociendis cum sufficerent mille.

QVÆRITVR, An teneatur, ad restitutionem?

14 **R**espondeo, De Titio administratore bonorum illius Principis, qui decem millia florenorum consumpsit in itineribus & negotijs do-

mini sui consociendis, cum mille abundē sufficerent: non videtur dubitandum quin teneatur ad restitutionem; nisi re vera dominus condonet. Quia hoc non est administrare bona sui domini, sed dissipare. Tenetur enim ea prudenter & bona fide administrare. Credibile est illum excessum versum in rem Titij, etsi dicat expensum in itineribus. Habet hęc locum parabola Euangelica de villico, qui dissipatus est apud dominum suum, quasi dissipasset bona illius, qui haud dubiē tenebatur ad restitutionem. Neque vt dominus censeatur tam inmanem summam condonare, sufficit quod Titium valdē charum habuerit, & quod Titius minū fortē fraudis fecerit quā priores administri, &c. vt per se constat. Itaque puto illū obligandum, nisi obtineat condonationem. Si verē intendit in omnibus vtilitatem sui domini, sed peccauit solum excessu v. g. accipiendo comitatū militarem ingentem, vbi exiguus sufficiebat, &c. & non conuertit illa in rem suam, cur domino suo non aperuit, & petijt condonationem? Denique nisi plura & certiora signa condonationis appareant, non ausim excusare.

Villicus ini-
quitatis.

CASVS IX.

Titius habens mandatum à Caio vt Parisijs emat merces pro Caio, ijs vili pretio emptis, tanquam institor Parisiensis vendit easdem Caio pretio maiore.

Restitu-
tio ex ti-
bi cōmis-
sa emp-
tione.

QVÆRITVR, An teneatur ad restitutionem?

Respondeo, Certū est Titij teneri ad restitutionem. Quia cum damno mandantis fecit contra mandatum: mandatū enim ei est vt Parisijs à mercatoribus & institoribus Parisiensibus emeret merces pro Caio: at ille inueniens illas merces Parisijs emi vili pretio, emit sibi eas, vt ipse tanquam institor Parisiensis vendat easdem Caio pretio maiore. Itaque decipit Caium, persuadens illi tanti tales merces Parisijs constare.

15

CASVS X.

Plures deputati. V. G. tres vel quatuor ad capiendas informationes alicuius negotij, committunt examen vni, eiusque iudicio ipsi subscribunt.

Restitu-
tio imeri-
ti stipen-
dij ex tibi
commissa
informa-
tione.

QVÆRITVR, An singuli possint statuta stipendia recipere?

Resp. Videndū est an illi tres vel quatuor deputati ad capiendas informationes illius negotij, satisfaciant intentioni eorū, quorū voluntate & auctoritate deputantur, si vnus solus negotij examinet, alijs absentibus & nihil agentibus, sed solum subscribentibus iudicio vnus, qui negotij examinavit. Si enim satisfaciunt illorum menti, possunt stipendia statuta recipere. Si non satisfaciunt; sed agunt contra illorum mentem; non video quomodo possint illa stipendia integra recipere, cum officium impositum non præstiterint. Longē solidior est informatio capta à pluribus siue iunctim, siue separatim, quā ab vno. Facilius vni, quā pluribus imponitur. Plura vident multi, quā vnus solus. Facilius etiam vnus corrumpitur, quā plures &c.

16

Verosimi-
libus ne-
gatur.

Restitutio
lucris
ex com-
missa tibi
sollicita-
tione.

CASVS XI.

*Titius sollicitator pecunias accepit ut Caio of-
ficiū procuraret.*

QVÆRITVR, An Titius possit illas pecunias
retinere si gratis hoc beneficium Caio procura-
verit? Item, An possit plus accipere à suo
cliente, quàm Iure sit sollicitatoribus sta-
tutum?

17 **A**D Primum. Respondeo, Sollicitator, qui pe-
cunias accepit, ut alteri officium procuraret,
potest illas pecunias ex quâdam *entia* retine-
re, si in gratiam ipsius officium clienti datum est;
quia gratiam suam apud amicos expendit, eoque
favore impetravit, pro quo favore alliciendo, al-
ter pecuniam obtulit. Vnde eo nomine manet il-
lis obstrictus: quanquam fortasse amici illi agrè
ferrent, si hoc scirent; eò quòd contrahant opinio-
nem apud clientem, quod per sordes & munera
dent officia.

18 **A**D Secundum. Respondeo, Sollicitator nō potest
accipere à suo cliente amplius, quàm Iure sit statu-
tum; nisi maiores labores subierit, quàm ordina-
riè sit consuetum. Nam quod Iure statutum est,
censetur stipendium, & quasi pretium legitimum:
nisi fortè longâ consuetudine id non seruetur: nâ
consuetudo Ius abrogat.

CASVS XII.

Restitu-
tio lucris
ex com-
missa tibi
venditio-
ne redi-
tus.

*Titius Brugis habet reditum 27. florenorum
annuorum nummo 18. difficilis solutionis.
Committit Caio & Sempronio ut illum ven-
dam, & quidquid obtinere poterunt ultra
400. florenos & 8. pensiones annuas ex re-
trocessis, sit ipsorum. Dum hæc agantur iam
reditus ille, vñd cam agro in quo fundatus
erat, translati erat in alium virum bonum
& facilem, ignorante Titio. Hunc ad eum
isti duo quibus venditio commissa, & facile
ab illo obtinent redemptionem cum solutio-
ne annorum præteritorum: ita ut supra sum-
mam à Titio expressam singulis obtulerint
8. libra flandrica.*

QVÆRITVR, An possint retinere?

19 **R**espondeo, Non videntur posse retinere. Pri-
mo, quia ipsis commissa solum venditio ad
quam requiritur industria quæ meretur mercedē.
Atqui hic non est venditio, sed pura redemptio,
in qua nulla vel parva exitit industria. Termini
autem in huiusmodi mandatis strictè accipiendi
iuxta mentem mandantis. Secundò, quia non erat
mens Titij committere venditionem Caio, nisi
supposito priori statu rei, qui status erat tota ratio
cur vellet alienare. Vnde cum status rei esset mu-
tatus, tenebatur mandatarius monere mandan-
tem, an vellet ipsum procedere ad venditionem;
quod cum non fecerit, egit contra officium suum.
Mandatarius enim tenetur agere iuxta expressam
vel tacitam intentionem mandantis, & utiliter
eius negotium gerere, & sic exigere mercedem
constitutam. Vnde non puto illum posse in hoc
casu plus exigere vel retinere, quàm æstimatio
operæ ab ipso præstitæ valeat.

*Mandata-
rius nō po-
test agere
iuxta ta-
citam vel ex-
pressam in-
tentionem
mandantis.*

CASVS XIII.

*Titius habens reditum octo librarum flandri-
carum super agro cuiusdam nobilis, cuius
difficilis solutio: dixit Caio, Vende mihi
hunc reditum, & quidquid supra 400. flo-
renos, & 8. annos pensionum obtinere pote-
ris, tuum erit. Accepit Caius. Sed ante-
quam expediatur in Curia procuratorium
venditionis, deprehendit Caius agrum esse
venditum, & reditum refusa sorte cum pen-
sionibus in manus magistratus dissolutum.
Caius hoc videns non monet ea de re Titium,
sed solum indicat reditum illum constitutum
nummo 18. non 16. Rescribit Titius se om-
nia ratum habiturum quæ ille fecerit. Itaque
Caius perinde ac si vendidisset reditum cum
pensionibus, mittit Titio 928. florenos, nem-
pe 400. & 11. annos pensionum.*

QVÆRITVR, An possit reliquum retinere?

20 **R**espondeo, Non posse: quia non accepit illam
pecuniam ex venditione: nec induxit domi-
num agri ut redimeret; nec aliquid omnino egit
ut illa refusio sortis fieret. Solum autem erat ei
data commissio vendendi, & accipiendi quidquid
supra 400. florenos, & pensiones 8. annorum ex
illa venditione proveniret. Hic autem nec vlla
venditio ipsius operâ facta est, nec quidquam ex
venditione provenit. Vnde illa pecunia magistra-
tui numerata, statim cecit in dominium Titij: nec
Caius vllum ius in illam aut partem eius habet;
sed solum potest exigere aliquid pro labore, si quæ
subijt &c. Neque Titius putandus est tantam
summam donare, nisi re totâ intellectâ illud de-
claret. Quis enim præsumatur donare gratis 600.
vel 700. florenos, ei qui nihil operæ præstitit?
Neque refert siue illa refusio sortis & pensionum
facta sit ante procuratorium expeditum, siue post,
quandoquidem Caius nihil ad hoc operæ contu-
lerit. Alia esset ratio si reditum illum ipsemet
emisset à Titio: tunc enim distinctio illa posset
locum habere, & videndum esset an emptio facta
sit ante refusionem, an post.

CASVS XIV.

*Gubernator Dunckerkanus, ortâ inter eum & Restitu-
Anglos controversiâ, fisco addidit merces tione ex cō-
Anglicanas Dunckerke existentes. Simi- fiscatio-
liter Regina Angliæ fisco addidit merces ne.
Titij Dunckerkanus in Angliâ existentes.*

QVÆRITVR, An Gubernator Dunckerkanus
teneatur Titio de damno mercium eius in
Angliâ confiscatarum?

21 **R**espondeo, Duobus modis potuit Guberna-
tor illâ confiscatione mercium Anglicarum
dedisse Titio causam damni iniustè: Primo, si il-
lam præcipitanter fecit, non missis prius vltro ci-
troque litteris vel nuntijs ad rem componendam;
sic enim videtur occasionem dedisse Regi-
næ confiscandi bona Titij. Secundò, si ita occultè illam
confiscationem fecit, ut non potuerit commodè
venire

venire ad notitiam aliorum mercatorum, ut possent sibi cauere. Dum enim Princeps talia vult facere, tenetur subditos monere per edictum ut sibi caueant: alioquin est illis causa damni, & tenetur ad restitutionem.

CASVS XV.

Restitutio ex omiſſa delatione reorum ad fisco.

Carolus Officialis avari Regij ad eundem officio inrauit se omni modo curaturam utilitatem Principis, & eiusdem damna auersurum: præterea, quantum in ipso erit, effecturum ut placita & decreta Principis obseruentur, inter qua vnum est, ne mercatores minus interesse recipiant quam 12. in 100. idque sub graui pena. Ipse autem Carolus egens pecunia in obsequium Principis, accepit à mercatore Antuerpiensi pecuniam sub tali interesse. QVÆRITVR Primo, An Carolus vi huius iuramenti teneatur deferre cinem vel mercatorem quem occulte nouit hic præuicari: & si non detulerit, teneatur fisco de damno? QVÆRITVR Secundo, An possit illum mercatorem Antuerpiensem arte aliqua excusare, ne vi reus à fisco deprehendatur & mulctetur?

AD Primum: Respondeo, Carolum, ex eo quod sit officialis Principis, & tale iuramentum fecerit, non teneri deferre cinem vel mercatorem, quæ occulte nouit facitare vsuras, etiam si inde commodum confiscationis Principi obueniret. Ratio est, quia hoc est proprium munus Promotoris fiscalis, & eorum qui ex peculiari officio tenentur commoda fisco procurare: quamuis nec hos putem ex iustitia, sed solum religione iurifurandi ad hoc teneri ut inde fisco dicitur.

Nec obstat quod Carolus iurauerit se procuraturum commoda Principis, & occurrurum damnis eiusdem, & curaturum ut decreta eiusdem & mandata seruentur: quia non videtur hoc ita generaliter intelligendum. (alioquin omnes Officiales æque ad eadem obligarentur) sed secundum conditionem officij, & in ijs quæ officium cuiusque proprie concernunt. Hinc consequens est, quod non teneatur fisco de damno.

AD Secundum: Respondeo, Carolum non teneri accusare mercatorem illum Antuerpiensem cum quo contraxit, eò quod ipse supra taxam pragmaticam, Principis nomine interesse exegerit. Primo, Quia non videretur vsus bona fide, petendo ab illo pecuniam mutuum, & consentiendo in tale interesse. Secundo, Quia id posset cedere in damnum Principis, si aliàs opus esset pecuniâ. Tertio, Quia mercatores dicunt illam pragmaticam de non accipiendo nomine interesse 12. pro 100, non esse iam plurimis annis in vsu, & contraria consuetudine esse abrogatam: vnde non esse illius habendam rationem. ita mihi ante aliquot annos responderunt. Quod si verum est, non solum Carolus non teneretur curare mercatorem illum Antuerpiensem mulctari, sed etiam posset eum tueri, si contingeret eum deferri. Quod si non est verum, non posset eum tueri si ab alio deferretur, nisi id putaret pertinere ad obsequium Principis, ut si metueret se aliàs pecuniam ab illo, vel alijs non obtenturum, nisi eum tueretur.

SIMONIA.

CASVS I. Titius beneficium simoniacè obtinuit per ignorantiam simoniæ ab alio commissam eius fauorem.

Beneficium mihi ab altero simoniacè obtentum.

QVÆRITVR, An teneatur restituere fructus extantes: & quodnam illi à Iure remedium?

Respondeo, Qui beneficium simoniacè obtinuit per ignorantiam simoniæ ab alio commissam in eius fauorem, quâdru fuit in illa ignorantia seu bona fide, non tenetur restituere fructus non extantes, quibus non est factus ditior: Sed quantum scuerit, tenetur restituere fructus extantes, vel componere cum Pontifice.

si placet ignorans simoniam.

Quod si bene functus sit officio, & fructus non superent ipsum officium, ut si beneficium erat tenue, ut Canonatus 150. vel 200. florenorum, probabile est Episcopo dispensare posse ut fructus extantes retineat; maxime si difficilis esset ad Pontificem aditus propter sumptus &c. Secundo tenetur beneficium resignare in manus Episcopi, si ipse est collator, qui poterit de integro illi collationem facere. Similiter in manus Capituli, si Capitulum ius conferendi habeat. Hæc omnia facile ex Iure probari possunt, ut Cap. penult. de Electione. & Cap. Ex infirmitate, de Simoniam.

Si autem sciuit alterum simoniacè pro se pacisci, vel certe scire potuit & debuit, aut postea sciens ratum habuit, non potest ab Episcopo vel alio collatore rehabilitari, sed eget rehabilitatione Papæ, ut patet ex iisdem locis, adiuncta Gloſſa: & tenetur restituere fructus etiam non extantes, quantum commodè potest; (non enim tenetur se in extrema inopiam conjicere) vel tenetur compositionem facere cum Pontifice, vel Nuntio Apostolico.

Si aliquis tenus sus consensit simonia.

CASVS II.

Titius Parochus obligat se ad permutationem Pastoratus cum Caio ratione seruitij à Caio præstandi, addita hac conditione, Si Pontifex consenserit.

Permutatio beneficij ratione seruitij præstandi.

QVÆRITVR, Virum in hoc contractu sit simonia?

Respondeo, Omnino in hoc contractu videtur esse simonia: quia ille Parochus obligat se ad permutationem Pastoratus cum alio, ratione seruitij præstandi ab altero, & illa permutatio est veluti pars stipendij: ut si Episcopus dicat alicui, Seruias mihi duos annos, dabo tibi centum florenos, & præterea beneficium si contigerit vacare. Nec refert quod dixerit, Ea spe innixus: nam sic sæpe consueverunt obligationem exprimere. Non est hæc tamen simonia confidentia, ut patet ex 4. speciebus huius simoniæ, in Bulla Pij V. enumeratis, sed alia inducens penas Iuris ordinarias si vtriusque completa fuerit, id est, si seruitium sit præstitum, & permutatio promissa sit secuta.

3

Aduerte tamen, Si per illa verba, Ea spe innixus &c, non intendit se obligare, sed solum bonam spem dare se hoc facturum amicitia & gratitudinis causâ, non esse simoniâ in foro conscientia. Nec refert quod velit pensionem seruare, quia conditio addita, si Pontifex consenserit, speciem simoniæ abstergit.